

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

BOLALARDA MUSIQA CHOLG‘U IJROCHILIGI MAHORATINI RIVOJLANTIRISH

Jumanazarov Zohidjon Eldor o‘g‘li

*O‘zbekiston davlat san‘at va madaniyat instituti
menejment:(madaniyat va san‘at sohasi menejmenti)*

ta‘lim yo‘nalishi 2-kurs talabasi

<https://orcid.org/0009-0009-0193-8539>

e-mail: zohidjonjumanazarov7@gmail.com

Tel.: +(998)-94-043-2285

Sagdullayev Abdulloh Sayfulla o‘g‘li

*O‘zbekiston davlat san‘at va madaniyat instituti
ashula va raqs ta‘lim yo‘nalishi 1-kurs talabasi*

e-mail: abdullohsagdullayev4@gmail.com

Tel.: +(998)-33-536-15-05

Annotatsiya: Ushbu maqolada bolalarda cholg‘u musiqa ijrochiligini rivojlantirishning ahamiyati, usullari va bu jarayonda uchraydigan muammolar ko‘rib chiqiladi. Musiqiy ta‘limning bolalar rivojlanishiga hissiy, intellektual va ijodiy jihatdan ta‘siri yoritilgan. Shuningdek, samarali pedagogik yondashuvlar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari muhokama qilingan.

Kalit so‘zlar: musiqiy ta‘lim, cholg‘u ijrochiligi, ijodkorlik, pedagogika, bolalar rivojlanishi, musiqa usullari, zamonaviy texnologiyalar.

DEVELOPMENT OF MUSICAL INSTRUMENT PERFORMANCE SKILLS IN CHILDREN

Zohidjon Jumanazarov Eldor o‘g‘li

*Uzbekistan State Institute of Art and Culture
2nd course student majoring in Management:*

(Arts and Culture Management).

<https://orcid.org/0009-0009-0193-8539>

e-mail: zohidjonjumanazarov7@gmail.com

Tel.: +(998)-94-043-2285

Sagdullayev Abdulloh Sayfulla o‘g‘li

*Uzbekistan State Institute of Art and Culture
1st course student majoring in singing and dance*

e-mail: abdullohsagdullayev4@gmail.com

Tel.: +(998)-33-536-15-05

Abstract: This article examines the importance and methods of developing instrumental music performance skills in children and the challenges encountered in this process. The influence of music education on children’s emotional, intellectual, and creative development is highlighted. Additionally, the article discusses effective pedagogical approaches and the opportunities for utilizing modern technologies. It is useful for music education specialists and parents.

Keywords: music education, instrumental performance, creativity, pedagogy, child development, teaching methods, modern technologies.

РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ ИГРЫ НА МУЗЫКАЛЬНОМ ИНСТРУМЕНТЕ У ДЕТЕЙ

Аннотация: В статье рассматриваются значение и методы развития инструментального музыкального исполнительства у детей, а также проблемы, возникающие в этом процессе. Подчёркивается влияние музыкального образования на эмоциональное, интеллектуальное и творческое развитие детей. Также обсуждаются эффективные педагогические подходы и возможности использования современных технологий. Статья будет полезна специалистам по музыкальному образованию и родителям.

Ключевые слова: музыкальное образование, инструментальное исполнительство, креативность, педагогика, развитие детей, методы обучения, современные технологии.

Bolalarda cholgʻu musiqa ijrochiligini rivojlantirish nafaqat ularning musiqiy qobiliyatlarini oshirish, balki shaxs sifatida barkamol shakllanishida ham katta ahamiyatga ega. Musiqa insonning hissiy dunyosini boyitib, uni intellektual, ijtimoiy va estetik jihatdan rivojlantiradi. Ayniqsa, bolalik davrida cholgʻu asboblarini chalish sanʼati bilan shugʻullanish ularning mantiqiy fikrlash, ijodkorlik va oʻzini ifodalash qobiliyatlarini rivojlantiradi[1:1].

Cholgʻularda har bir xalqning milliy gʻururi, anʼanasi, qadriyatlarini oʻz ifodasini topganki, ulardan taraladigan ovoz ham shunga moslashgan. Zamonaviy jarayonda oʻtmish anʼanalariga yangicha qarash, ilgʻor rivojlangan texnikadan munosib foydalanish hamda komil insonni tarbiyalash kabi omillarga alohida eʼtibor qaratilmoqda. Zero, komil inson tarbiyasida musiqa eng muhim, yaʼni insonlarni ruhiy hamda maʼnaviy tarbiyasiga asos boʻla oladigan omil sifatida qaraladi[2].

Musiqani eshitish va cholgʻu chalish IQni, xotirani yaxshilash va umuman, aqlli bolani kashf qilishda muhim ahamiyat kasb etadi[3:136].

Tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, musiqa bilan oshno bolalar oʻqish, yozish, matematika, tilni yaxshiroq oʻzlashtiradilar va musiqaga oshno boʻlmagan bolalarga qaraganda yuqori konsentratsiya va fazoviy fikrlashga ega. Musiqa, shuningdek, birinchi yoki ikkinchi tilni oʻrganishda grammatika va talaffuzdan tortib, ritm va urgʻularni tezda tanlashgacha boʻlgan koʻplab ogʻzaki til afzalliklarini taqdim etishi mumkin. Bu ijtimoiy va hissiy koʻnikmalarni rivojlantirishi, ishlash tashvishlarini kamaytirishi, vosita rivojlanishiga yordam berishi va ijodkorlikni oshirishi mumkin[11:1]. Bundan tashqari, yakkaxon musiqa ijrosi oʻz qobiliyatini va oʻzini oʻzi qadrlashni oshirishi maʼlum.

Bolalik davri musiqiy qobiliyatlarni aniqlash va rivojlantirish uchun eng qulay davr hisoblanadi. Chunki bu yoshda bolaning eshitish qobiliyati, ritmni his qilish va xotirasi ancha oʻtkir boʻladi. Shu sababli, musiqiy qobiliyatlarni oʻz vaqtida aniqlash va ularni qoʻllab-quvvatlash bolalarning kelajakdagi ijodiy yutuqlari uchun zamin yaratadi. Xususan:

Yoshga mos uslub tanlash: Bolaning yoshiga mos cholgʻu asboblarini tanlash uning qiziqishini oshiradi va mashgʻulotlarga boʻlgan motivatsiyasini kuchaytiradi[4:1]. Individuallikni hisobga olish: Har bir bola oʻziga xos isteʼdod va qobiliyatga ega. Ularning individualligini eʼtiborga olgan holda musiqiy mashgʻulotlarni tashkil etish muhimdir[3:145].

Musiqa cholgʻulari bilan shugʻullanish bolalar rivojlanishiga quyidagi jihatlar orqali ijobiy taʼsir koʻrsatadi:

Hissiy va ijtimoiy rivojlanish. Cholgʻu chalish bolalarda oʻz his-tuygʻularini ifodalashga yordam beradi[5]. Guruhda musiqa ijro etish ijtimoiy koʻnikmalarni rivojlantiradi, masʼuliyat hissini oshiradi[6:4].

Intellektual rivojlanish. Notalarni o'qish va cholg'u chalish mantiqiy fikrlashni, matematik va xotira qobiliyatlarini mustahkamlaydi[3:137]. Raqamli va geometrik tushunchalarni shakllantirishga yordam beradi (masalan, ritm va interval tushunchalari orqali)[7:6].

Ijodkorlikni rivojlantirish. Musiqa ijrosi bolalarda ijodiy fikrlashni kuchaytiradi[3:136]. Yangi ohanglar yaratishga undaydi va o'ziga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi[1:137].

Aynan shuning uchun ham, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-fevraldagi PQ-112-son "Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori qabul qilindi. Ushbu qarorning 1-ilovasidagi ro'yxatda keltirilgan milliy musiqa cholg'ularidan kamida bittasida kuy ijro etish mahorati o'rgatilib, bu haqda ularning ta'lim to'g'risidagi hujjatiga (shahodatnoma) tegishli qayd kiritilishi, musiqa fani uchun haftasiga belgilangan bir o'quv soati hamda unga qo'shimcha ravishda har hafta milliy musiqa cholg'ularida kuy ijro etish amaliy to'garaklari va fakultativ darslari o'tkazilishi, musiqa fani uchun ajratilgan o'quv soatlari doirasida "Hayotimga hamrohdir cholg'u" shiori ostida cholg'u ijrochiligi dars mashg'ulotlari yo'lga qo'yilishi, notalar to'plamlari va maxsus musiqiy adabiyotlar bilan ta'minlash umumta'lim maktablarini darsliklar va o'quv-metodik qo'llanmalar bilan ta'minlash tizimiga kiritilishi hamda o'quvchilarning darsdan tashqari vaqtlarini mazmunli tashkil etish maqsadida ularning qiziqishlariga ko'ra milliy musiqa cholg'ularida kuy ijro etish mahorati to'garaklari tashkil etilishi [12:1] ham bolalarning musiqa cholg'ularini o'rganib, ularni kelajakda yetuk kadr bo'lib yetishishi uchun zamin bo'lib xizmat qiladi.

Bolalarda cholg'u ijrochiligini rivojlantirish uchun quyidagi pedagogik usullar va tamoyillarni qo'llash samarali hisoblanadi:

- ✓ Yoshlikdan boshlab musiqiy ta'lim berish: Musiqiy mashg'ulotlarni imkon qadar erta boshlash bola qobiliyatlarini tezroq rivojlantiradi[3:145].
- ✓ Qiziqarli metodlardan foydalanish: Bolalarni zeriktirmaslik uchun o'yin shaklidagi mashg'ulotlar o'tkazish[8:4].
- ✓ Maqtov va rag'batlantirish: Bolalarni kichik yutuqlari uchun ham rag'batlantirish ularning qiziqishini oshiradi[9:775].
- ✓ Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish: Mobil ilovalar va interaktiv dasturlar orqali cholg'u chalishni o'rganishni yanada qiziqarli qilish[10:4].

Bolalarda cholg'u musiqa ijrochiligini rivojlantirish jarayonida quyidagi muammolar kuzatilishi mumkin:

- Bolaning qiziqishini pasayishi, mashg'ulotlarga bo'lgan e'tiborining sustligi.
- Cholg'u asboblarning qimmatligi va ularni ta'minlashdagi qiyinchiliklar.
- Malakali o'qituvchilar yetishmasligi.

Ushbu muammolarni hal qilish uchun ota-onalar, maktab va musiqiy ta'lim muassasalari hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, davlat darajasida musiqa ta'limiga e'tibor qaratish, bolalar uchun qo'shimcha mablag' va imkoniyatlar yaratish lozim. Bolalarda cholg'u musiqa ijrochiligini rivojlantirish nafaqat musiqiy iste'dodni oshirish, balki ularni har tomonlama barkamol shaxs sifatida shakllantirish uchun muhimdir. Bu jarayonni muvaffaqiyatli tashkil etish uchun bolaning yoshiga, qiziqishlariga va imkoniyatlariga mos yondashuv zarur. Yoshlikdan boshlab musiqiy ta'lim berish va bolalarning ijodiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash orqali biz kelajak avlodning musiqiy madaniyatini boyitib, ularning shaxsiy va ijtimoiy hayotda muvaffaqiyatga erishishiga ko'maklashamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Liu Y. The Influence of Music Activities on Children's Creative Thinking Development //SHS Web of Conferences. – EDP Sciences, 2023. – T. 180. – C. 04001.
2. SH.Rahimov, A. Lutfullayev- —Cholg`ushunoslikl, «Musiqqa» nashriyoti, T., 2010.
3. Natalie Sarrazin, "Music and the Child". Open SUNY Textbooks, 2016.
4. <https://allasmusicstudio.com.au/what-are-the-best-instruments-to-learn-based-on-age/#pp-toc-4mjzeg3ui8of-anchor-0>
Qarang: <https://allasmusicstudio.com.au/what-are-the-best-instruments-to-learn-based-on-age/#pp-toc-4mjzeg3ui8of-anchor-0:~:text=of%20your%20age,-,Importance%20Of%20Selecting%20The%20Appropriate%20Instrument%20According%20To%20Age,-A%20person%E2%80%99s%20capacity>
5. <https://www.childrensociety.org.uk/what-we-do/blogs/the-magic-of-music-on-childrens-emotional-wellbeing>
6. Cross, I. (2001). Music, mind and evolution. *Psychology of Music*, 29(1), 95-102. <https://doi.org/10.1177/0305735601291007>
7. https://www.researchgate.net/publication/327365478_The_Geometry_of_Musical_Rhythm_What_Makes_a_Good_Rhythm_Good
8. https://www.researchgate.net/publication/287245546_Children's_Games_and_Playground_Activities_in_School_and_Their_Role_in_Development
9. https://www.researchgate.net/publication/11182972_The_Effects_of_Praise_on_Children's_Intrinsic_Motivation_A_Review_and_Synthesis
10. https://www.researchgate.net/publication/341361826_Troubadour_A_Gamified_E-learning_Platform_for_Ear_Training
11. <https://www.dumex.com.sg/toddler/development/childs-musical-intelligence.html>
Qarang: <https://www.dumex.com.sg/toddler/development/childs-musical-intelligence.html#:~:text=Tadqiqotlar%20shuni%20ko%27rsatadiki,qadrlashni%20oshirishi%20ma%27lum.>
12. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-fevraldagi PQ-112-son qarori. Qarang: <https://www.president.uz/oz/lists/view/4960>
13. Qoraboyev, Shuhrat. "O 'ZBEK MUMTOZ QO 'SHIQCHILIGI MILLIY MEROSIMIZ SIFATIDA." *Oriental Art and Culture* 4.5 (2023): 297-300.
14. Erkinovich, Qoraboyev Shuxrat. "Pedagogical Skills of Music Teachers." *Journal of Creativity in Art and Design* 2.2 (2024): 36-42.
15. Alfiya, Qolqanatova. "Milliy Musiqqa San'ati Va Yoshlar Tarbiyasi." *Journal of Creativity in Art and Design* 1.2 (2023): 16-20.